

UZAY YARIŞINDA YENİ BİR TEHLİKE

Bu bir bilim kurgu senaryosu değildir. Bir Nükleer Uydu, bir süre önce dünyaya düştü ve 85 tonluk bir Uzay Laboratuvarının da 1979 yılının sonlarına doğru düşmesi tehlikesi vardır. Uzay'a bu gibi araçlar atıldıkça, bunlardan birçoğunun felâket getirici etkileriyle, dünyaya geri düşeceği olasılığı da artmaktadır.

Yer yüzünden 386 km. yükseklikte, uzayda sesiz bir dram sergilenmektedir. 85 tonluk uzay laboratuvarını teşkil eden uzay istasyonunun şimdiden (1978 Aralık ayı sonları) bir yıldan daha az bir süre içinde dünyamıza düşmesi tehlikesi kendini göstermektedir. Yerde, Amerikan bilim adamları bu laboratuvarı kurtarmak için zaman yarışını yapmaktadırlar. Uzay laboratuvarı sorunu, insanın dünyamıza uzaydan gelecek tehlikeleri dizginlemek konusunda neler yapabileceğine karar vermesi durumu ile karşı karşıya getirmiş bulunmaktadır. Halen yaklaşık 4.500 tane insan yapısı uzay parçaları uzayda, dünyanın çevresinde dönüp durmakta olup, bunlardan 900 ü uydu ve geri kalanı da uzaysal parçalardır, en iyimser hesaplarla bunların bir kısmının zamanla düşmeleri, dünyamız için tehlikeler yaratacağında kuşku yoktur. Ve uzay tekeli ellerinde tutan Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği, askeri savunma ve başka amaçlar için 1977 yılında 150 tane ve 1978 in ilk dokuz ayında da 95 tane uydu fırlatmışlar ve uzayda gittikçe artan bir trafik meydana getirmişlerdir.

Esefle kaydetmek gerekirken, 1978 Ocak ayında nükleer enerji ile hareket eden, 5 tonluk bir Sovyet uydusunun, Cosmos 954'ün, dünyamız için büyük bir tehlike teşkil ettiğini saptadığımız zaman, bir bilimsel film senaryosu ile karşı karşıya olmadığımızı biliyorduk. 6 Ocak günü Colorado Springs'te bulunan Kuzey Amerika Hava Savunma (NORAD) Merkezindeki izleyiciler Cosmos 954 ün dünyaya doğru düşmekte olduğunu ve verilen sinyallerin sustuğunu anlamışlardı.

Çoğu öldürücü 50 kg. uranyum yakıtı taşıyan Cosmos 954'ün Kuzey Amerika, Avrupa ve Asya'ya düşmesi ve düşeceği bir şehir üzerinde yapaçağı radyasyonla, sayısız tehlikeler yaratması olasılığı vardı. Bunun için Beyaz Saray'da Millî Güvenlik Kurulunda, yörüngesinden kurtulan uyduyu izlemek ve akla gelebilen her çeşit önlemleri almak üzere, Sivil Savunma ve politikacılar meydana gelen çok gizli bir örgüt kuruldu. Beyazsarayın karşı karşıya bulunduğu durumun korkunçluğu, Holivud'un icadedebileceği korkunç bir senaryodan daha az değildi.

Cosmos 954 de bulunan en tehlikeli elemanın, sürekli izlenmesindeki kesin olmayan durum büyük taşıyordu. Normal olarak, nükleer reaktör kısmının, uydunun atılışından bir iki ay sonra uydudan ayrılması ve bir buster aracılığı ile daha yüksek bir yörüngeye tırmanarak, tekrar atmosfere girmeden bir iki yüzyıl bu yörüngede dönüp durması gerekiyordu. Fakat sonra durumun böyle olmadığı kesinlikle anlaşılmıştı. Cosmos 954 yörüngesinden birkaç gün veya birkaç hafta sonra ayrılarak kontrolden çıkmış ve çok tehlikeli olan nükleer reaktörün de büyük bir olasılıkla uydunun gövdesiyle birlikte dünyaya doğru alçalmakta olması ve böylece bir yere düşmesi korkusu vardı. En son sorun da bunun nereye düşeceği idi.

Başkanın kararı bu tehlikeyi tamamiyle gizli tutmaktı. Bu nükleer enerji taşıyan uydunun dünyanın herhangi bir yerine çarpması olasılığının halka bildirildiği zaman, büyük bir panik yaratacağı nedeniyle, yüksek düzeydeki ilgililer de baş-

kanın bu kararına katılmışlardı. Cosmos'un izlediği yörüngenin saatten saate değişmesi, bu konuda gerekli önlemleri almada büyük bir zorluk yaratmakta idi. Tabii olarak bütün şehirlerin boşaltılması olanağı yoktu.

Yalnız güvence altına alınmış bir konu varsa, o da Cosmos 954'ün veya radyoaktif parçalarının memleketin oturlan bölgeleri üzerine düşmesi olasılıklarına karşı emercensi (tehlike) planlarının yapıldığı ve mümkün olan gerekli önlemlerin alınmış olduğu idi. Askeri "nükleer savunma timleri" silahbaşı (alarm) durumuna getirildi. Washington Cosmos 954'ün kontrolden çıktığını yabancı devletlere bildirdi. Ve bunun kendi ülkelerine düşebileceği olasılığı hakkında uyarıda bulundu.

Krizin doruk noktası Kanada'nın batı kıyısına yakın Queen Charlotte adaları üzerinde 24 Ocak 1978 günü saat 6.50'de uydunun atmosfere girmesiyle başladı. Aynı gün 6.53'de, sabahın alaca karanlığında görkemli bir ateş toparlağı halinde, Cosmos 954 Yellowknif'in 160 km. doğusunda karlarla kaplı bir yere düştü.

7.15 de Başkan Kanada Başbakanı'na telefon ederek, uydunun düşüşü hakkında bilgi verdi ve kendisine, havadan radyasyon arayan bir Amerikan yardım ekibi ile yardım etmek istediğini, Cosmos 954'ün bir kısım parçalarının yüksek derecede radyoaktif olduğunu ve bunun temizlenmesi için üç aylık bir süre gerektiğini bildirdi. Radyasyonun etki olasılıkları halâ de incelenmektedir. (1)

Büyük bir tali eseri olarak, düşüşün, Kanada'nın Kuzeydoğu bölgesinde oturulmayan bir yere raslaması idi. Eğer uydü dünya çevresinde bir tur daha yapsaydı, ozaman New York bölgesine düşebilirdi. Cosmos gibi insan yapısı birçok askeri amaçlarla kullanılan uydular dünyamız için en büyük tehlikeyi oluşturmaktadırlar. Başkan Carter'in bu gibi nükleer enerji ile hareket ettirilen gözetleme (ki bunlara basında casus uydular da denilmektedir.) uydularının uzaya gönderilmesini yasaklayan bir Sovyet - Amerikan sözleşme teklifine karşın, Sovyetler bu teklifin gereklerini geriye atmış ve belki de dikkate bile almamışlardı. Bu gibi nükleer reaktörlerin uzayda dolaşmadıklarını düşünmek olası değildir. Bugün Sovyetlerin 16 ve bizim de bir tane bu çeşit uydumuzun, kendileri için hesabedilen yüzyıllarca sonra değil de, daha önceleri tekrar atmosfere girmeleri tehlikesi vardır. Bu da herhalde bugün için korkunç bir olasılık teşkil etmektedir.

Bugünkü realiteler gösteriyorki hiçbir şey, nükleer olsun veya olmasın, uzay teknolojisinin ilerlemesini durduramayacaktır. Savunma düşünceleri ister Waşington'un, ister Moskova'nın uzay programlarında en ön plânda yer almaktadır. Her iki hükümet de 1972 Stratejik Silâhların Sınırlanması (SALT) görüşmelerinin gerçekleştirilmesinde, uydulara güvenmektedirler. Uydular yerdeki, nava ve denizdeki askerî hareketleri gözetliyebildikleri gibi, aynı zamanda askerî haberleşmeleri de saptayabilmektedirler. Böylece uydular bugün dünya çapındaki entelicans (haberalma) ağının önemli bir parçası olmuştur. Süper güçler bunlar olmaksızın artık güvenli bir çalışma yapamazlar.

Şimdi bizim en ciddi uzay sorunumuz, uzay istasyonundaki uzay laboratuvarımızdır. 1973 Mayıs ayında fırlatılan uzay laboratuvarı, yörüngede bulunduğu ilk yılda NASA'nın üç tertip ve üçer kişilik ekipleriyle donatılmış bulunuyordu. NASA'nın orijinal tahminlerine göre bu laboratuvar uzayda 1983 yılına kadar yörüngesinde kalacak ve sonra kontrollü ve yumuşak bir şekilde atmosfere tekrar girecek ve Pasifik'te denize düşecekti. 1978 yılının ilk aylarında NORAD (Kuzey Amerika Hava Savunması) izlemcilerinin raporlarına göre, uzay istasyonu, 440 km. yükseklikteki yörüngesinden 405 km.'ye inmiş bulunuyordu. Halâ da sürmekte olan bu yükseklik kaybının bir düzeye değil de sıçramalar şeklinde olduğu ve NASA'ya göre buna da yüksek derecedeki güneş lekesi olaylarının neden olduğu belirtilmektedir.

1978 yılının Nisan ayında yapılan birinci kurtarma gayreti boşa gitti. Sonra Temmuzda görev kontrolü üzerindeki frenleyici etkiyi azaltan çalışmalar yapılarak, uzay laboratuvarının 1980 yılı ilk ayı sonuna kadar yörüngede tutma olanağı sağlanmaya çalışıldı.

Şimdi yapılacak iş bir uzay taksisi ile, astronotlarla birlikte gönderilecek yeni bir itici gücün laboratuvara eklenmesiyle, bunu daha yüksek bir yörüngeye çıkarmaktır. Eğer astronotlar, bunda başarı sağlayamazlarsa, ozaman da uzay laboratuvarının Okyanus üzerinde uzak ve boş bir yere düşecek şekilde yörüngesini değiştirmeye çalışılacaklardır.

Herşey bir zaman sorununa bağlıdır. Uzay taksisinin ilk fırlatılması 1979 yılının Aralık ayında düşünülmektedir. Bu taksinin ikinci uçuşu da 1980 yılının Şubatında yapılması plânlanmakta ve bu uçuşta uzay laboratuvarına ulaşmak düşünülmektedir. Uzay laboratuvarının yerden yük-